

Protokół

kontroli prowadzonej na podstawie art. 77 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. 2023 r., poz. 1336) dotyczącej spełniania warunków obowiązujących podmiot prowadzący ogród botaniczny, określonych w decyzji Ministra Środowiska znak: DOPog-4210-64-3839/06/kl z dnia 22.06.2006 r. zezwalającej Prezydentowi Miasta Kielce na prowadzenie działalności ogrodu botanicznego oraz w Decyzji Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska znak: DOP-or.6510.10.2012.kp.2 z dnia 11.06.2013 r. zmieniającej w/w decyzję Ministra Środowiska wobec, Geonatura Kielce, ul. Daleszycka 21, 25-202 Kielce; Geonatura Kielce – Ogród Botaniczny, ul. Jagiellońska 78, 25-734 Kielce.

W dniu 20.09.2023 r. w związku z prowadzeniem pod w/w adresem ogrodu botanicznego upoważnieni pracownicy Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Kielcach:

1. Specjalista w Wydziale Ochrony Przyrody i Obszarów Natura 2000 – RDOŚ w Kielcach, Pani Agnieszka Detka,
2. Specjalista w Wydziale Ochrony Przyrody i Obszarów Natura 2000 – RDOŚ w Kielcach, Pani Aleksandra Cieślicka,

przeprowadzili kontrolę warunków prowadzenia tego ogrodu botanicznego.

W czynnościach uczestniczyli także:

Pani mgr inż. Katarzyna Socha - Kierownik Ogrodu Botanicznego w Kielcach,

Pan dr Bartosz Piwowski – Zastępca Kierownika Ogrodu Botanicznego w Kielcach.

Ostatnia kontrola Geonatura Kielce - Ogród Botaniczny, funkcjonującego wówczas pod nazwą Geopark Kielce - Ogród Botaniczny, była przeprowadzona w dniu 11.08.2020 r.

W dniu 20.09.2023 r. w pierwszej kolejności w miejscu prowadzenia działalności pod adresem: Geonatura Kielce – Ogród Botaniczny, ul. Jagiellońska 78, 25-734 Kielce (dalej Ogród Botaniczny lub Ogród), przeprowadzono kontrolę dotyczącą spełnienia warunków prowadzenia działalności Ogrodu, określonych w powyżej wymienionych zezwoleniach oraz dokonano przeglądu i weryfikacji dokumentacji dotyczącej przedmiotowego Ogrodu Botanicznego. Następnie udano się na teren Ogrodu w celu przeprowadzenia wizji terenowej obiektu.

Ogród Botaniczny w Kielcach działa w oparciu o Decyzję Ministra Środowiska znak DOPog-4210-64-3839/06/kl z dnia 22.06.2006 r. zezwalającą Prezydentowi Miasta Kielce na prowadzenie działalności ogrodu botanicznego oraz w oparciu o Decyzję Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska znak: DOP-or.6510.10.2012.kp.2 z dnia 11.06.2013 r. zmieniającą w/w decyzję Ministra Środowiska, w której zezwolono na utworzenie i prowadzenie działalności ogrodu botanicznego oraz zmieniono m. in. zakres działalności ogrodu na:

- 1) prowadzenie udokumentowanych kolekcji roślin;
- 2) przetrzymywanie roślin w warunkach odpowiadających ich potrzebom biologicznym;
- 3) prowadzenie upraw roślin gatunków zagrożonych wyginięciem, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków zagrożonych wyginięciem na terenie województwa świętokrzyskiego, w celu ich ochrony ex-situ, a następnie wprowadzenia do środowiska przyrodniczego w ramach programów ochrony tych gatunków;

- 4) edukacja w zakresie ochrony przyrody, z uwzględnieniem ochrony różnorodności biologicznej oraz ochrony gatunkowej roślin i grzybów oraz w zakresie biologii, botaniki i ogrodnictwa;
- 5) udostępnianie zgromadzonych kolekcji i ekspozycji do zwiedzania publicznego – w sposób pełny lub ograniczony;
- 6) uczestnictwo w badaniach naukowych, które mają na celu ochronę gatunków zagrożonych wyginięciem w stanie wolnym;
- 7) współpraca z ogrodami botanicznymi w kraju i za granicą oraz innymi podmiotami, których działalność jest związana z ochroną przyrody i edukacją.”.

do sentencji decyzji Ministra Środowiska dodano warunki prowadzenia działalności ogrodu w brzmieniu:

„Działalność ogrodu botanicznego będzie prowadzona pod warunkiem, że:

- a) ogród botaniczny rozpocznie czynności polegające na wprowadzaniu do środowiska przyrodniczego roślin gatunków zagrożonych wyginięciem w ramach programów ochrony tych gatunków, przed upływem 5 lat od dnia wydania zezwolenia;
- b) teren ogrodu botanicznego zostanie otoczony pasem zadrzewień, złożonych z drzew lub krzewów gatunków nie wykazujących charakteru inwazyjnego, przed upływem 3 lat od dnia wydania zezwolenia”.

Legenda:

kursywa – warunki decyzji;

czcionka bez kursywy – ustalenia protokołu

Odnośnie wskazań z zakresu działalności Ogrodu określonych w ww. decyzji Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska ustalono:

1. Prowadzenie udokumentowanych kolekcji roślin.

Ogród Botaniczny w Kielcach posiada bazę danych – ewidencję wykonanych nasadzeń poszczególnych taksonów roślinnych. Aktualnie w bazie zgromadzonych jest ponad 2200 taksonów. Ogród Botaniczny w Kielcach posiada swój wewnętrzny podział na działły, a w ich obrębie kolekcje roślinne. Podział ten przedstawia się następująco:

- I. Dział flory rodzimej
  - 1) Przewodnie zbiorowiska leśne Gór Świętokrzyskich
    - a) Wyżynny jodłowy bór mieszany
    - b) Żyzna buczyna karpacka
    - c) Grąd subkontynentalny
    - d) Świetlista dąbrowa
    - e) Kontynentalny bór mieszany
  - 2) Kolekcja ciepłolubnych zarośli kserotermicznych
  - 3) Kolekcja nawapiennych muraw kserotermicznych
  - 4) Wrzosowisko
  - 5) Alpinarium
    - a) Flora Gór Świętokrzyskich (gołoborza)
    - b) Flora Tatr Zachodnich
    - c) Flora Tatr Wysokich
    - d) Flora Pienin

- 6) Kolekcja roślinności psammofilnej (planowana)
- 7) Kolekcja roślin pasożytniczych
- II. Dział systematyki roślin (częściowo zrealizowany)
- III. Dział roślin użytkowych
  - 1) Ogród hortiterapeutyczny
  - 2) Kolekcja roślin leczniczych i przyprawowych
  - 3) Kolekcja roślin sadowniczych
  - 4) Kolekcja zbóż, pseudozbóż i roślin oleistych
  - 5) Winnica
- IV. Dział roślin ozdobnych
  - 1) Kolekcja liliowców
  - 2) Kolekcja piwonii
  - 3) Kolekcja zimowitów
  - 4) Kolekcja roślin stepowych, półpustynnych i pustynnych
  - 5) Kolekcja lili
  - 6) Kolekcja kosaćców i czosnków ozdobnych
  - 7) Kolekcja hortensji
  - 8) Kolekcja traw ozdobnych (Ogród Mgieł)
  - 9) Kolekcja różaneczników i azalii
  - 10) Kolekcja róż (Różanka)
  - 11) Kolekcja roślin okrywowych (skarpa)
  - 12) Kolekcja pnączy (ogrodzenia: N, E, S, W; budynek toalet)
  - 13) Kolekcja rabaty-kontynenty
- V. Dział geografii roślin
  - 1) Kolekcja flory Ameryki Północnej
  - 2) Kolekcja lasów bałkańskich
  - 3) Kolekcja lasów kolchidzkich
  - 4) Kolekcja lasów Azji Wschodniej
- VI. Dział roślin chronionych i zagrożonych
- VII. Dział flory wodnej i bagiennej
  - 1) Kolekcja grzybieni („lili wodnych”)
  - 2) Kolekcja rodzimych roślin wodnych i bagiennych
  - 3) Kolekcja kosaćców wodnych
- VIII. Dział ogrodów pokazowych
  - 1) Ogród francuski
  - 2) Ogród wiejski
  - 3) Ogród japoński
  - 4) Ogród orientalny
  - 5) Ogród śródziemnomorski

Od 2021 Kolekcja roślin pasożytniczych jest w trakcie tworzenia/uzupełniania – prowadzone są prace pielęgnacyjne roślin pasożytniczych i ich żywicieli. W latach 2021-2022 przygotowano i rozbudowano Dział roślin chronionych i zagrożonych, głównie o gatunki kserotermiczne pochodzące z Poniidzia. W roku ubiegłym kolekcje gatunków chronionych i zagrożonych tworzyło 39 gatunków rosnących na 6 rabatach łącznie. W/w kolekcje permanentnie są uzupełniane o nowe taksony.

Dział systematyki roślin został częściowo zrealizowany. Z końcem 2022 r. wytyczono i przygotowano rabaty pod nasadzenia materiału roślinnego.

W maju 2022 r. utworzono dodatkowy ogród pokazowy – Ogród Śródziemnomorski. Natomiast w październiku tego samego roku powstały rabaty – kontynenty.

W dalszym ciągu w planach jest utworzenie kolekcji roślin kaukaskich, co jest uzależnione m.in. od możliwości pozyskania środków finansowych na ten cel.

We wrześniu 2021 r. z inicjatywy Geonatury Kielce i przy wsparciu finansowym Stowarzyszenia Absolwentów Technikum Geologicznego w Kielcach do Ogrodu Botanicznego przeniesiono rzeźbę przedstawiającą Hilarego Małą – górnik z Niewachłowa, który w XVII w. wydobywał rudę ołowiu w okolicach góry Karczówki. Pierwotnie, od 1977 r. rzeźba stała przy ulicy Szkolnej w Kielcach. Rzeźbę ustawiono w rejonie kolekcji muraw kserotermicznych, gdzie znajdują się doły pogórnice – pozostałość po dawnym górnictwie kruszcowym. Ponowne, uroczyste odsłonięcie rzeźby nastąpiło 4.12.2021 r.

Jesienią 2020 r. pszczoły z istniejącej pasieki (3 ule) osypały się. Postanowiono już nie wznowiać działalności pszczelarskiej w Ogrodzie ze względu na występowanie tutaj dużej i naturalnej różnorodności dzikich gatunków pszczół i innych zapylaczy.

Na terenie Ogrodu nie występują gatunki ujęte w załącznikach do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2022 r. w sprawie listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii i listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski, działań zaradczych oraz środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów (Dz. U. z 2022 r. poz. 2649). Przerastająca z terenu sąsiedniego nawłóć kanadyjska jest sukcesywnie usuwana z terenu Ogrodu. Rosnące na tym terenie przed utworzeniem Ogrodu orzech włoski i robinie akacjowe pozostawiono ze względu na wiek tych drzew i ich rolę w krajobrazie Ogrodu. Dodatkowo orzech włoski stanowi część zagrody wiejskiej w Dziale roślin użytkowych. Osoby kierujące Ogrodem znają zagadnienia związane z IGO i wykorzystują wiedzę w codziennej pracy.

W trakcie kontroli na fotografiach udokumentowano część istniejących w Ogrodzie kolekcji roślin oraz nowych obiektów, m.in.: rzeźbę przedstawiającą Hilarego Małą, Ogród Śródziemnomorski, czy rabaty-kontynenty.

2. Przetrzywywanie roślin w warunkach odpowiadających ich potrzebom biologicznym.

Poszczególne kolekcje roślinne zakładane są na podstawie projektów wykonanych przez upoważnionych do tego projektantów i architektów krajobrazu. Dobór gatunków roślin i odmian jest konsultowany z pracownikami merytorycznymi Geonatura Kielce oraz, w razie potrzeby, pracownikiem Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, który na mocy umowy o współpracy naukowo-dydaktycznej z dnia 11.09.2020 r. został oddelegowany przez Rektora UJK do współpracy z Ogrodem Botanicznym. Przy tworzeniu kolekcji uwzględniane są wymagania siedliskowe poszczególnych taksonów roślin oraz warunki środowiskowe panujące na terenie Ogrodu tak, aby zapewnić roślinom optymalne warunki do wzrostu i rozwoju. Na bieżąco są prowadzone prace pielęgnacyjne (podlewanie, odchwaszczanie, zwalczanie szkodników i chorób, cięcia pielęgnacyjne, nawożenie) i porządkowe. W tym celu zatrudnione są osoby posiadające stosowne kwalifikacje. W czasie kontroli w Ogrodzie trwały prace porządkowe i pielęgnacyjne.

3. Prowadzenie upraw roślin gatunków zagrożonych wyginięciem, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków zagrożonych wyginięciem na terenie województwa świętokrzyskiego, w celu ich ochrony ex-situ, a następnie wprowadzenia do środowiska przyrodniczego w ramach programów ochrony tych gatunków.

Gatunki zagrożone pozyskiwane są ze środowiska naturalnego od 2016 r. Geonatura Kielce posiada aktualne zezwolenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach na zbiór na terenie województwa świętokrzyskiego, poza rezerwatami przyrody i Świętokrzyskim Parkiem Narodowym, przetrzymywanie i posiadanie okazów gatunków roślin chronionych (decyzja z dnia 06.07.2020 r. znak: WPN.I.6400.3.6.2020.AD). W oparciu o w/w zezwolenie oraz decyzję Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Kielcach z dnia 08.01.2018 r., znak: WPN.I.6400.3.2018.AK (ważna do 31.12.2022 r.) i decyzję Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska z dnia 02.07.2018 r. znak: DZP-WP.6205.61.2018.AL zezwalającą na zbiór nasion groszku pannońskiego (*Lathyrus pannonicus*) w rezerwacie przyrody Polana Polichno (ważna do 31.10.2020 r.) pozyskano:

- w 2020 r. łącznie okazy 27 gatunków roślin chronionych w tym 15 gatunków będących pod ścisłą ochroną, 12 gatunków objętych ochroną częściową oraz 50 szt. nasion groszka pannońskiego;
- w 2021 r. okazy gatunków roślin chronionych, w tym 8 gatunków podlegających ochronie ścisłej i 6 gatunków objętych ochroną częściową;
- w 2022 r. wykonano zbiór okazów 2 gatunków roślin objętych ochroną częściową.

Kopie sprawozdań z zakresu wykorzystania w/w zezwoleń stanowią załączniki do protokołu.

W Ogrodzie Botanicznym w Kielcach zgromadzonych jest: 84 gatunki chronione, 71 gatunków zagrożonych w skali kraju i/lub regionu oraz 9 gatunków CITES (dane aktualne na maj 2022 r.). Przy czym należy mieć na uwadze, że większość gatunków zagrożonych jednocześnie podlega ochronie prawnej w Polsce. Dział roślin chronionych i zagrożonych jest sukcesywnie uzupełniany o kolejne okazy gatunków roślin pozyskanych ze stanowisk naturalnych w celu ich ochrony *ex situ*. Obecnie trwają prace polegające na adaptacji już pozyskanych roślin do warunków środowiskowych panujących w Ogrodzie oraz namnażania osobników w celu ich ponownego wprowadzenia do środowiska naturalnego.

4. Edukacja w zakresie ochrony przyrody, z uwzględnieniem ochrony różnorodności biologicznej oraz ochrony gatunkowej roślin i grzybów oraz w zakresie biologii, botaniki i ogrodnictwa.

Na terenie Ogródu prowadzone są systematyczne warsztaty edukacyjne dla dzieci i młodzieży szkolnej mające charakter warsztatów praktycznych (np. Mały Ogródnik, Ziołowa Wyprawa, Ogródowi Zapyłacze). W roku bieżącym zorganizowano kolejną edycję Wakacyjnej Akademii Przyrody (zaplanowano 5 spotkań edukacyjnych o różnej tematyce – zajęcia edukacyjne z zakresu botaniki, ogrodnictwa czy ogólnoekologicznych zagadnień). Na terenie Ogródu mają miejsce spotkania o charakterze kulturalnym i rekreacyjnym (np. zajęcia ruchowe z jogi), „Botaniczna Piątka” – biegi na terenie Ogródu dla dzieci, młodzieży i dorosłych organizowane przez Stowarzyszenie Bieganiem w Las, Festiwal Wiatru, Tango z różami przygotowane przez Świętokrzyskie Stowarzyszenie Tanga Argentyńskiego "El Viento", imprezy/pikniki np. zBIWAKowani (noc pod namiotem w Ogrodzie), Świętokrzyskie Winobranie (organizowane przy współdziałaniu fundacji Świętokrzyskie Winnice (wspólne zbieranie winogron w winnicy Ogródu Botanicznego, pokaz przerobu owoców, wyciskania soku, porady winiarzy) oraz imprezy prywatne (np. ślubne, komunijne, rodzinne sesje fotograficzne).

Każdego roku w Ogrodzie organizowane są imprezy i pikniki edukacyjne dla turystów, mieszkańców Kielc i okolic. Ogród Botaniczny i jego pracownicy uczestniczyli także w kilku projektach międzynarodowych Erasmus+ związanych m. in. z promocją Globalnego Geoparku UNESCO Geopark Świętokrzyski. Wznowiono także działalność edukacyjną (po pandemii

COVID-19) w postaci stacjonarnych zajęć edukacyjnych. Obchodzono m. in. Majówkę z Geonaturą Kielce, Święto Kielc/Kieleckie Święto Róż, Dzień Dziecka, Skarby Jesieni. Powyższe wydarzenia połączone były z działalnością edukacyjną w formie warsztatów pokazów, spacerów po Ogródzie z przewodnikiem. Po raz pierwszy w 2022 r. zorganizowano GeoFestiwal – Magiczny Festiwal w Ogródzie, wydarzenie szczególnie atrakcyjne dla dzieci, połączone z warsztatami garncarskimi czy zielarskimi. Druga edycja GeoFestiwalu miała miejsce w lipcu 2023 r.

Ogród posiada infrastrukturę edukacyjną: interaktywne tablice edukacyjne, tablice informacyjno-edukacyjne opisujące daną kolekcję roślinną, przybliżające różne gatunki rodzimych drzew w Polsce, ławostoly z blatami edukacyjnymi oraz skrzynie stanowiące podwyższone rabaty do sadzenia roślin przez uczestników warsztatów.

Dzięki zagospodarowaniu odsłonięcia geologicznego w Ogródzie można przeprowadzić zajęcia edukacyjne o tematyce geologicznej, geomorfologicznej, gleboznawczej, paleontologicznej, czy historycznej dot. górnictwa kruszcowego. Ponadto z terenu Ogródu doskonale widoczna jest panorama miasta oraz liczne pasma Gór Świętokrzyskich, w tym najwyższe pasmo Gór Świętokrzyskich - Łysogóry.

Oferta edukacyjna znajduje się na stronie internetowej Ogródu Botanicznego w Kielcach.

5. Udostępnianie zgromadzonych kolekcji i ekspozycji do zwiedzania publicznego – w sposób pełny lub ograniczony.

Ogród Botaniczny w Kielcach został udostępniony do zwiedzania publicznego 18 lipca 2018 r., a w pełnym zakresie 15 maja 2020 r. Zwiedzanie odbywa się na podstawie Regulaminu Ogródu Botanicznego w Kielcach, dostępnego na stronie internetowej pod adresem: <https://geonatura-kielce.pl/ogrodbotaniczny/regulamin-ogrodu/>. W trakcie kontroli na terenie Ogródu przebywały osoby indywidualnie odwiedzające obiekt.

Zwiedzanie odbywa się indywidualnie lub grupowo. Grupy zorganizowane mają możliwość wykupienia usługi przewodnickiej i/lub edukacyjnej, która odbywa się pod opieką odpowiednio wykwalifikowanego pracownika Ogródu. W sezonie 2022 obiekt odwiedziło ponad 55 tys. osób.

Ogród posiada w pełni ukształtowaną infrastrukturę turystyczną i techniczną w postaci oświetlonych ciągów komunikacyjnych – alejek, ścieżek, kładek, pomostów, deszczochronów oraz zaplecze gastronomiczne w postaci kawiarni. Okazy roślin, rabaty oraz kolekcje posiadają tabliczki informacyjne i oznakowanie pozwalające na ich identyfikację. Na drzewach zawieszono budki dla różnych grup zwierząt (ptaków, nietoperzy, popielicowatych). Przy wejściu do Ogródu zamontowany został udźwiękowiony terminal informacyjny dla osób niewidomych i słabowidzących z tyfloplanem Ogródu. Zadania dofinansowane z środków zewnętrznych posiadają stosowne oznakowanie w postaci tablic informujących o wkładzie w przygotowanie obiektu, w tym ekspozycji.

Ogród o swojej działalności, w tym dydaktycznej, na bieżąco informuje na swojej stronie internetowej oraz w mediach społecznościowych.

6. Uczestnictwo w badaniach naukowych, które mają na celu ochronę gatunków zagrożonych wyginięciem w stanie wolnym.

Ogród Botaniczny w Kielcach działa od kilku lat. W dalszym ciągu sukcesywnie rozbudowuje istniejące już kolekcje roślinne i powiększa się o dodatkowe. Nie posiada ostatecznie ukształtowanego i wyposażonego zaplecza technicznego do prowadzenia badań naukowych mających na celu ochronę gatunków zagrożonych wyginięciem w stanie wolnym.

Geonatura Kielce prowadzi współpracę naukową, badawczą i dydaktyczną z Uniwersytetem Jana Kochanowskiego w Kielcach (UJK) na podstawie umowy o współpracy naukowo-dydaktycznej zawartej w dniu 11.09.2020 r., która obejmuje m.in. badania naukowe na terenie ogrodu botanicznego gatunków roślin rzadkich, chronionych i zagrożonych wyginięciem, prowadzenie projektów badawczych realizujących ochronę *ex situ* rzadkich i ginących gatunków roślin, badania gatunków obcych, prowadzenie aktywnej ochrony roślin *in situ*, współdziałanie w zakresie przygotowania i wykonania prac dyplomowych, prowadzenie praktyk i zajęć dydaktycznych dla studentów.

Centrum Badań i Ochrony Różnorodności Biologicznej (CBiORB) w Instytucie Biologii UJK wspiera Ogród Botaniczny w zakresie ochrony bioróżnorodności poprzez np. projekt ochrony *ex situ* (sukcesywne pozyskiwanie ze stanowisk naturalnych gatunków roślin chronionych i zagrożonych wyginięciem oraz rzadkich), uzupełnianie banku nasion i hodowli sadzonek, np. w 2022 r. wyhodowano z nasion groszek pannoński oraz dziewięsił popłocholistny. Sadzonki tych gatunków wzbogaciły kolekcję gatunków chronionych i zagrożonych w Ogrodzie Botanicznym w Kielcach.

Od 2020 r. przy współpracy z Uniwersytetem Jana Kochanowskiego w Kielcach jest tworzony bank nasion i związany z tym *Index seminum*. W 2022 r. zebrano z terenu ogrodu nasiona 32 gatunków roślin naczyniowych, które teraz znajdują się w zbiorach CBiORB w Instytucie Biologii UJK. W roku ubiegłym kontynuowano prace nad przygotowaniem *Herbarium plantae medicinales* – zielnika roślin leczniczych, również z roślin zebranych na terenie Ogródu Botanicznego. W 2022 r. w ramach współpracy z UJK realizowano projekt badawczy „Różnorodność i struktura zgrupowań dzikich pszczoł (Hymenoptera: Anthophila) na murawach kserotermicznych Ogródu Botanicznego w Kielcach”. Ogród udostępnia również teren i swoje zasoby w celu działalności naukowej i badawczej jednostkom nie związanym bezpośrednio z ochroną przyrody, np. Collegium Medicum UJK oraz Wydział Sztuk UJK.

Na terenie Ogródu odbywają się zajęcia dydaktyczne dla studentów oraz praktyki studenckie, zbierane są dane do prac licencjackich i magisterskich. Dla uczniów szkół ponadpodstawowych na terenie Ogródu organizowane są praktyki, np. w formie praktyki zawodowej architekta krajobrazu oraz praktyki wspomagane dla uczniów klas Szkoły Specjalnej Przystosobiąjącej do Pracy. Praktyka wspomagana jest metodą nabywania przez uczniów z niepełnosprawnością intelektualną umiejętności zawodowych na wybranych stanowiskach pracy. W latach ubiegłych było zainteresowanie wolontariatem.

W 2021 r. powstała monografia Świętokrzyskiego Parku Narodowego „Świętokrzyski Park Narodowy – Przyroda i Człowiek” – opracowanie wydane z okazji 70-lecia Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Współautorami monografii są pracownicy Geonatura Kielce-Ogródu Botanicznego.

7. Współpraca z ogrodami botanicznymi w kraju i za granicą oraz innymi podmiotami, których działalność jest związana z ochroną przyrody i edukacją.

Ogród Botaniczny w Kielcach jest członkiem stowarzyszenia Rada Ogródów Botanicznych i Arboretów w Polsce, które zrzesza wszystkie ogrody botaniczne i arboreta w Polsce. Spotkania odbywają się corocznie (1-2 razy w roku), co sprzyja wymianie informacji na temat działalności ogrodów czy wymianie doświadczeń. W ogrodzie są wykonywane nasadzenia roślin pozyskanych z innych ogrodów botanicznych na terenie Polski.

Kontrolowana jednostka współpracuje ponadto z Sandomierskim Stowarzyszeniem Winiarzy oraz Fundacją Świętokrzyskie Winnice, w ramach której pozyskano m.in. winorośla do utworzenia pokazowej winnicy na terenie obiektu.

Ponadto Ogród współpracuje z Zespołem Świętokrzyskich i Nadnidziańskich Parków Krajobrazowych, Polskim Towarzystwem Botanicznym, Świętokrzyskim Parkiem Narodowym oraz Regionalną Dyrekcją Lasów Państwowych w Radomiu.

Na przełomie 2022/2023 W 100. rocznicę powstania Polskiego Towarzystwa Botanicznego Muzeum Narodowe w Kielcach prezentowało zabytki z własnych zbiorów, które dotyczyły świata roślin w ramach wystawy czasowej Flora Polonica. Natomiast Podczas 59. Zjazdu Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Ogród Botaniczny w Kielcach otrzymał medal im. Prof. Bolesława Hryniewieckiego za upowszechnianie wiedzy botanicznej.

Na terenie Ogrodu Botanicznego Biuro Wystaw Artystycznych organizowało wystawy plenerowe w ramach Festiwalu Wiatru. Przy współpracy z Fundacją Pinata zapoczątkowano w roku ubiegłym nowy projekt pod nazwa Geo Art Festival w postaci warsztatów land art. Podjęto również współpracę z Instytutem Dizajnu w Kielcach poprzez włączenie się w akcje przyrodnicze i ekologiczne organizowane na terenie Kielc oraz z Muzeum Wsi Kieleckiej – Parkiem Etnograficznym w Tokarni poprzez uczestnictwo w wydarzeniach plenerowych połączonych z zajęciami warsztatowymi dla dzieci o tematyce botanicznej/przyrodniczej.

8. Ogród botaniczny rozpocznie czynności polegające na wprowadzaniu do środowiska przyrodniczego roślin gatunków zagrożonych wyginięciem w ramach programów ochrony tych gatunków, przed upływem 5 lat od dnia wydania zezwolenia;

W pkt. 3 i 6 niniejszego protokołu opisano czynności dotyczące pozyskania i hodowli gatunków roślin ze stanowisk naturalnych w celu uzupełnienia nasadzeń w Dziale roślin chronionych i zagrożonych w celu ich ponownego wprowadzenia do środowiska naturalnego.

9. Otoczenie Ogrodu pasem zadrzewień, złożonych z drzew lub krzewów gatunków nie wykazujących charakteru inwazyjnego, przed upływem 3 lat od dnia wydania zezwolenia.

Po zewnętrznej i wewnętrznej stronie ogrodzenia Ogrodu nasadzono roślinność pochodzenia rodzimego – od strony zachodniej Ogrodu drzewa i krzewy rodzime stanowiące zarazem kolekcję dendrologiczną pn. „Przewodnie zbiorowiska leśne Gór Świętokrzyskich”. W 2023 r. Prezydent Miasta Kielce zalecił w zezwoleniach wydanych dla Kieleckiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego Sp. z o.o. wykonanie nasadzeń zastępczych na terenie Ogrodu Botanicznego w Kielcach drzew i krzewów wybranych gatunków w ramach kompensacji za usunięte drzewa i krzewy. Nasadzenia zastępcze nie zostały wykonane z przyczyn niezależnych od Ogrodu. Jednostka kontrolowana będzie nadal starała się o zrealizowanie nasadzeń roślinności, chroniącej Ogród przed hałasem i zanieczyszczeniami od strony miasta (ul. Jagiellońskiej).

Zaleca się dalsze sukcesywne powiększanie Działu roślin chronionych i zagrożonych o nowe okazy roślin, zwiększenie ich populacji oraz podjęcie działań w celu rozpoczęcia ich wprowadzenia do środowiska naturalnego.

Na tym protokół zakończono i podpisano przez kontrolujących oraz przedstawicieli Ogrodu Botanicznego. Protokół sporządzono w 2 egzemplarzach jednobrzmiących, po jednym dla każdej ze stron. Zapisy protokołu udokumentowano kolorowymi fotografiami dostępnymi w siedzibie Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Kielcach.

1. Agnieszka Detka ..... *A. Detka* .....
2. Aleksandra Cieślicka ..... *Aleksandra Cieślicka* .....
3. Katarzyna Socha ..... *Katarzyna Socha* .....
4. Bartosz Piwowski ..... *Bartosz Piwowski* .....